

Bruxelles, 10.5.2017.
COM(2017) 240 final

DOKUMENT ZA RAZMATRANJE
O SVLADAVANJU GLOBALIZACIJE

PREDGOVOR

Europska komisija predstavila je 1. ožujka 2017. Bijelu knjigu o budućnosti Europe, koja je ishodište iskrene i opširne rasprave o budućnosti Unije i njezinih 27 država članica. Kao dodatan doprinos raspravi Europska komisija objavljuje niz dokumenata za razmatranje o ključnim temama koji će definirati dolazeće godine.

Drugi je u toj seriji ovaj dokument o svladavanju globalizacije. Njime se želi objektivno i utemeljeno ocijeniti što globalizacija znači za Europu i Europljane.

Mnogi Europljani, osobito mlađi, uviđaju kako povezanost s osobama u drugim zemljama i na drugim kontinentima poboljšava njihove živote. U pravu su – oko trećine našeg nacionalnog dohotka rezultat je trgovine s ostatkom svijeta.

Međutim mnogo ih je i zabrinuto. Njima je globalizacija sinonim za gubitak radnih mjesta, socijalne nepravde te niske standarde u području okoliša, zdravlja i privatnosti. Doživljavaju je kao čimbenik koji pridonosi eroziji tradicije i identiteta. Te zabrinutosti treba razriješiti, a to je moguće samo ako se s problemima otvoreno suočimo. Iz rasprave trebamo izaći jači i bolje pripremljeni za to da ponudimo održive i pravedne odgovore na želje Europljana.

Danas, više nego ikada, lokalna se pitanja pretvaraju u globalna i obrnuto. Dok globalizacija utječe na gotovo sve aspekte naših života, iskustva naših građana i regija u tome znatno se razlikuju.

Stoga je sada trenutak da razmotrimo što EU može učiniti u prilagodbi globalizacije našim interesima i vrijednostima. Trenutak je da se zapitamo što možemo učiniti kako bismo obranili i osnažili građane Europe, osobito one najranjivije. Trenutak je i da se EU – sa svojim institucijama, državama članicama, regijama, lokalnom samoupravom, socijalnim partnerima, širim civilnim društvom, poduzećima, sveučilištima – i međunarodni partneri dogovore kako se mogu udružiti i svladati globalizaciju.

Deklaracija čelnika 27 država članica te
Europskog Vijeća, Europskog parlamenta i Europske komisije

„Europska unija suočava se s dosad neviđenim izazovima, kako globalnim tako i domaćim: regionalnim sukobima, terorizmom, sve većim migracijskim pritiskom, protekcionizmom te društvenim i gospodarskim nejednakostima. Odlučni smo u tome da se zajedno uhvatimo u koštac s izazovima u svijetu koji se ubrzano mijenja te svojim građanima ponudimo sigurnost i nove mogućnosti. Još većim jedinstvom i solidarnošću među nama te poštovanjem zajedničkih pravila učinit ćemo Europsku uniju jačom i otpornijom. Jedinstvo je nužnost i naš slobodan izbor. Kad bismo djelovali pojedinačno, globalna dinamika nametnula bi nam tek sporednu ulogu. Zajedništvo je naša najbolja šansa da na nju utječemo i da branimo naše zajedničke interese i vrijednosti.”

Rim, 25. ožujka 2017.

„Biti Europljanin znači i biti otvoren i trgovati sa susjedima umjesto da s njima ratujemo. Znači to da smo najveći trgovinski blok u svijetu, koji je sklopio trgovinske sporazume ili pregovara o trgovinskim sporazumima s više od 140 partnera diljem svijeta.

A trgovina znači zapošljavanje – za svaku milijardu eura ostvarenu izvozom, otvara se dodatnih 14 000 radnih mjesta diljem EU-a. A više od 30 milijuna radnih mjesta, odnosno svako sedmo radno mjesto u EU-u, danas ovisi o izvozu u ostatak svijeta.”

Jean-Claude Juncker
predsjednik Europske komisije
govor o stanju Unije 2016., 14. rujna 2016.

SADRŽAJ

1. SAGLEDAVANJE GLOBALIZACIJE I NJEZINIH UČINAKA
 - 1.1. Globalizacija nije novost, ali brzo se mijenja
 - 1.2. Riječ je o pozitivnom pokretaču promjena...
 - 1.3. ... koji ne dolazi bez izazova
2. POGLED U BUDUĆNOST
 - 2.1. Globalizacija će znatno drukčije izgledati u 2025. ...
 - 2.2. ... te će biti potrebno oduprijeti se izazovima izolacionizma i neaktivnosti
3. EUROPSKI VANJSKI ODGOVOR: MEĐUNARODNA SURADNJA U OBLIKOVANJU GLOBALIZACIJE, GOSPODARSKA DIPLOMACIJA I INSTRUMENTI ZA OSIGURAVANJE RAVNOPRAVNIH UVJETA
 - 3.1. EU već djeluje kao silnica pravednijeg svjetskog poretka...
 - 3.2. ... ali u budućnosti treba činiti više...
 - 3.3. ... i EU treba djelovati kako bi osigurao jednake uvjete za sve
4. EUROPSKI UNUTARNJI ODGOVOR: JAČANJE OTPORNOSTI ZAHVALJUJUĆI BOLJOJ RASPODJELI KORISTI I PROMICANJU DUGOROČNE KONKURENTNOSTI
 - 4.1. Stabilne socijalne i obrazovne politike ključne su za osiguranje otpornosti i pravedniju raspodjelu bogatstva...
 - 4.2. ... dok su veliki naponi potrebni da se Europa učini konkurentnijim i inovativnijim gospodarstvom ...
 - 4.3. ... u bliskom partnerstvu s osnaženijim regijama
5. ZAKLJUČAK

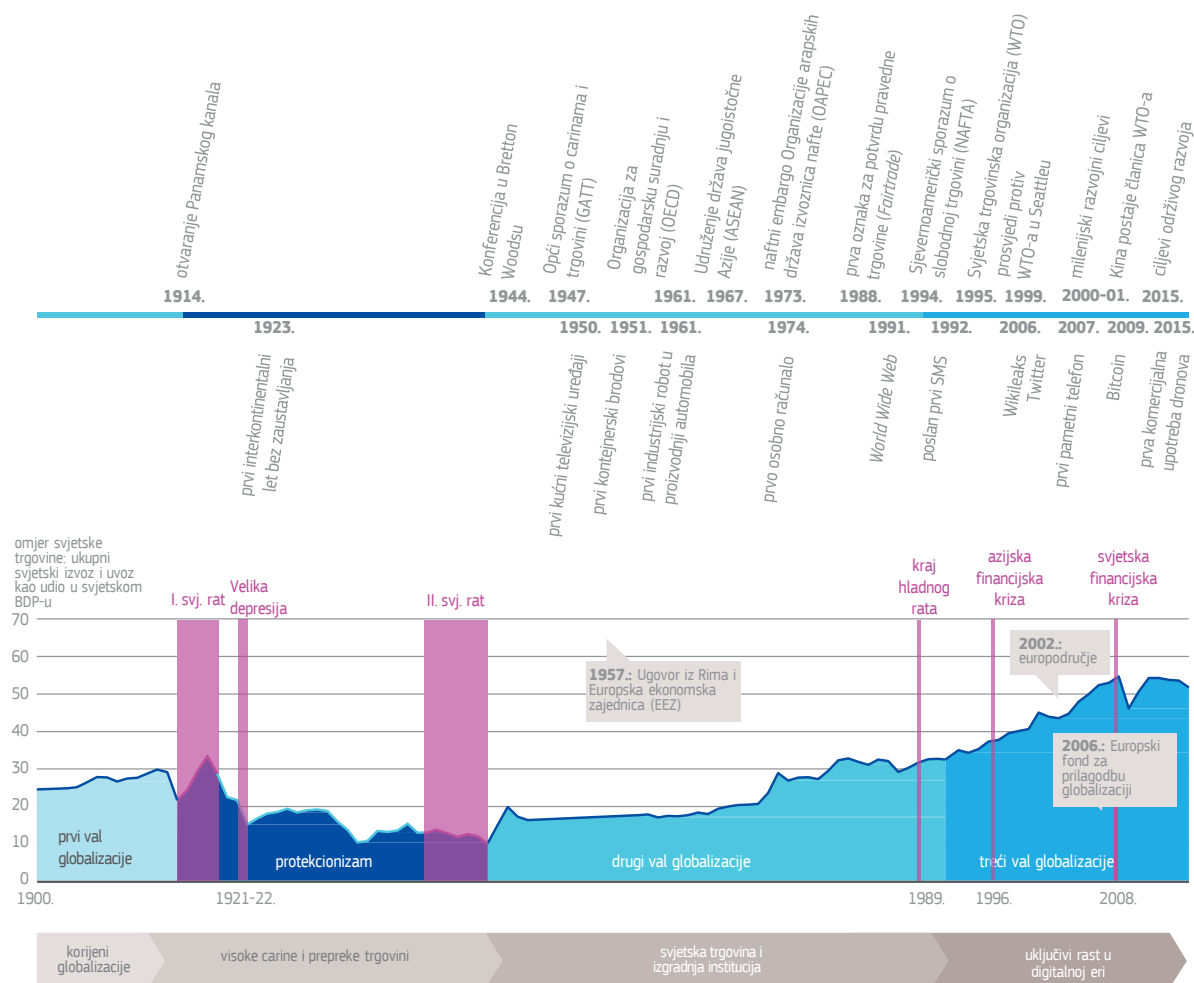
1. SAGLEDAVANJE GLOBALIZACIJE I NJEZINIH UČINAKA

1.1. Globalizacija nije novost, ali brzo se mijenja

Interakcija u globalnim okvirima odvija se već stoljećima, odražavajući tako ljudski instinkt za traženjem novih mogućnosti, otkrivanjem novih ljudi i mjesta te razmjenom ideja i dobara. Temeljni pokretači globalizacije bili su razmjena dobara i tokovi kapitala. Danas, potaknuta brzim tehnološkim promjenama, u sve se većoj mjeri temelji na znanju.

Prijelomni događaji, npr. primjena interneta i sve važnija uloga gospodarstava u usponu, pridonijeli su bržoj globalnoj razmjeni, ali i njezinoj novoj naravi. Većina proizvoda ne proizvodi se više u jednoj zemlji, nego je zaista proizvedena u cijelom svijetu. Današnji su proizvodi skupovi sirovina, komponenti, tehnologija i usluga koje potječu iz različitih zemalja i sa različitih kontinenata. Pametni telefoni i medicinski uređaji mogu se dizajnirati u Europi ili SAD-u, a sastavljati u Aziji ili istočnoj Europi od dijelova koji su proizvedeni negdje drugdje. Opskrbni lanci postali su globalni.

Slika 1.: Faze globalizacije

Izvor: Europska komisija (2016.), Klasing/Milionis (2014.), Svjetska banka (2017.), prilagođeno prema NBER Macrohistory Database

Dok je u ranim 1970-ima udio trgovine u svjetskom BDP-u iznosio manje od 20 %, danas čini gotovo polovinu. Dok je tradicionalna trgovina robom uglavnom stabilna, drugi oblici razmjene, primjerice tokovi podataka, šire se eksponencijalno. Procjene upućuju na to da će se vrijednost podatkovnog gospodarstva, uz postojanje odgovarajućeg okvira, povećati do 2020. na 739 milijardi EUR, što odgovara udjelu od 4 % u ukupnom BDP-u EU-a i dvostruko je više od današnje vrijednosti.

Slika 2.: Globalizirana stvarnost današnjice

Napomena: podaci za 2016. ili zadnje dostupno (2015.)

Izvor: McKinsey Global Institute, Ujedinjeni narodi, Svjetska turistička organizacija, OECD, Europska komisija

Svijet je istodobno suočen sa sve više transnacionalnih izazova, od dosad nezabilježenih migracijskih tokova do terorističkih prijetnji, finansijskih kriza, pandemija i klimatskih promjena. Čak i najveće i najbogatije zemlje nemaju dovoljno kapaciteta da se s izazovima suoče samostalno. Globalna suradnja postala je nužnost u današnjem svijetu.

1.2. Riječ je o pozitivnom pokretaču promjena...

Veća globalna povezanost donosi sa sobom nove mogućnosti. Ljudi danas putuju, rade, žive i obrazuju se u različitim zemljama. S pomoću *weba* komuniciraju, razmjenjuju ideje, kulture i iskustva. Studenti imaju elektronički pristup obrazovnim programima vodećih svjetskih sveučilišta. Zemlje mogu više proizvoditi uz manji trošak ako se specijaliziraju i iskoriste ekonomiju razmjera na globalnim tržištima. Međunarodna konkurencija, globalno djelovanje u području klime, znanstvena suradnja i razmjena ideja poticaji su kreativnosti i ubrzane

inovativnosti. Poduzeća koja posluju na međunarodnim tržištima zadržavaju konkurentnost jer brže uče i prilagođuju se.¹

Europski se izvoz povećava jer potrošači diljem svijeta traže visokokvalitetnu robu i usluge kakve se kod nas proizvode. Velika potražnja vlada za našim zrakoplovima, kvalitetnim automobilima, industrijskim strojevima, kozmetičkim i zdravstvenim proizvodima te odjećom i hranom visoke kvalitete. To – uz usluge koje pružamo u područjima poslovnog savjetovanja, inženjerstva i prometa – pridonosi jakom izvozu EU-a, čija je vrijednost u 2016. iznosila 1 746 milijardi EUR, što donosi i bolje plaćena radna mjesta. Svakom milijardom eura u izvozu podupire se 14 000 radnih mjesta. Od toga ne profitiraju samo velike korporacije: preko 80 % europskih izvoznika čine mala i srednja poduzeća.²

Talijanski poduzetnik u kategoriji malih i srednjih poduzeća prodaje uređaje za precizno čišćenje klijentima u aeronautičkoj i medicinskoj industriji i sektoru luksuzne robe u Europi, Izraelu, Kini ili Indiji. Zapošljava desetke radnika u svojoj regiji i pridonosi lokalnom gospodarstvu zahvaljujući svojem opskrbnom lancu i poreznim davanjima.

Poduzeća su konkurentnija zahvaljujući jeftinijim proizvodnim faktorima i novim tehnologijama uvezenima iz inozemstva, što pridonosi očuvanju radnih mjesta u EU-u. Sirovine, kapitalna dobra i komponente potrebni za funkcioniranje europskoga gospodarstva čine 80 % uvoza u EU.

Zahvaljujući uvozu europski potrošači imaju veći izbor proizvoda dostupnih po nižim cijenama. To pridonosi povećanju životnog standarda i jačanju kupovne moći, osobito za kućanstva s nižim prihodima, u kojima je udio troškova za robu i usluge relativno veći. Većini Europljana dostupni su sada pametni telefoni, računala, odjeća, hrana te zdravstvene i prometne usluge koji starijim generacijama nisu bili pristupačni u takvoj mjeri.

Izravna strana ulaganja ključan su izvor prijenosa kapitala i tehnologije. Većina osoba koja dolazi izvan EU-a uspješno se integrirala u naša društva. Popunili su kritične praznine u radnoj snazi u području skrbi za starije, poljoprivredi, specijaliziranim istraživanjima i razvoju proizvoda.

Sve veći troškovi i smanjena raspoloživost prirodnih resursa, porast broja stanovnika i zagađenje poticaj su gospodarstvima u usponu da se od fosilnih goriva okrenu prema razvoju energetske čistih i resursno učinkovitijih tehnologija, što pridonosi poboljšanju standarda za zaštitu okoliša.

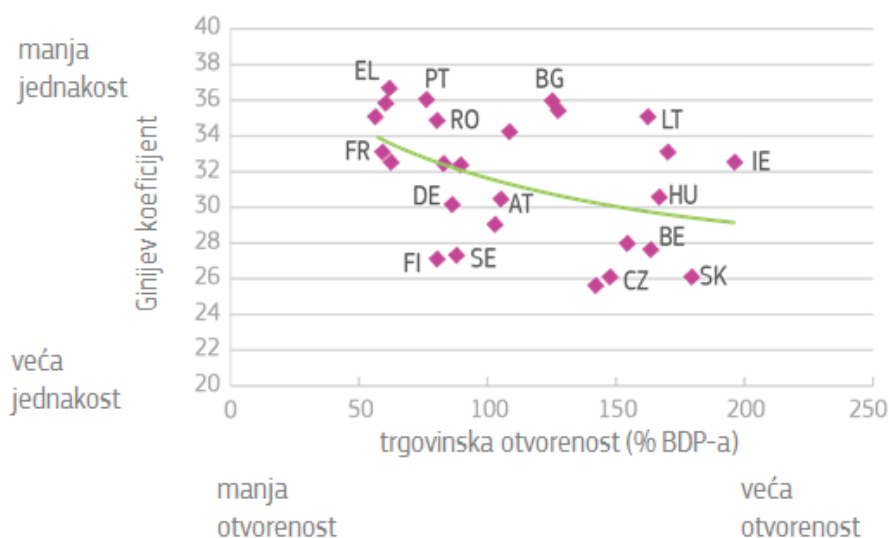
Zahvaljujući otvorenosti svjetske trgovine pojačan je gospodarski rast u EU-u, što je pridonijelo povećanju blagostanja i održavanju konkurentnosti.³ Udio EU-a u globalnom izvozu robe i dalje premašuje 15 %, a od početka ovog stoljeća neznatno je smanjen i zbog sve veće uloge Kine, članice Svjetske trgovinske organizacije i svjetske izvozne sile. Neke od naših država članica koje su najbolje integrirane u globalne opskrbe lance bilježe i veće prihode i manju nejednakost. Zahvaljujući tom uspjehu na raspolaganju su resursi za podupiranje našeg socijalnog modela i zaštitu okoliša.

¹ European Commission, 2010, Report Internationalisation of SMEs.

² European Commission, 2015, "EU exports to the world: effects on employment and income"

³ IMF, World Bank, WTO (2017) Making Trade an Engine of Growth for All. The Case for Trade and for Policies to Facilitate adjustments.

Slika 3.: Otvorena gospodarstva EU-a ne bilježe veću nejednakost

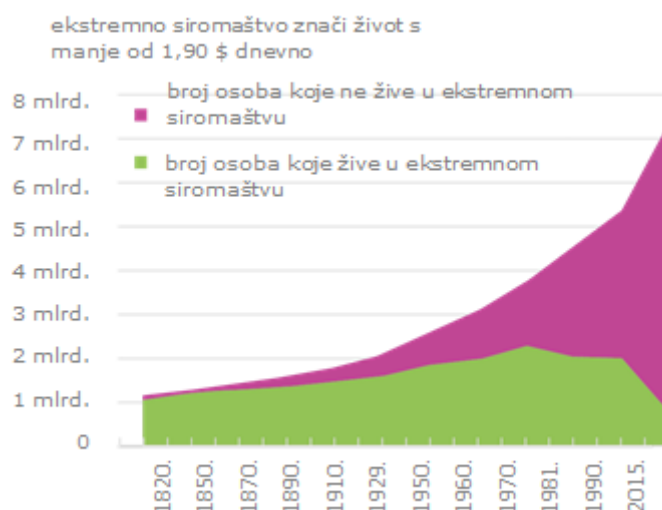

Napomena: Zadnje dostupni podaci (2012.). Raspodjela dohotka među pojedincima mjerena Ginijevim koeficijentom, 0 = savršena jednakost. Otvorenost trgovine mjerena kao udio uvoza i izvoza u BDP-u

Izvor: Svjetska banka, 2017.

Globalizacija ima slične pozitivne učinke diljem svijeta.⁴ Stotine milijuna ljudi uspjele su se izdići iz siromaštva, a siromašnije zemlje uspjele su smanjiti svoj zaostatak. Doprinos je ostvaren i u jačanju stabilnosti, demokracije i mira. Ciljevi UN-a za održivi razvoj globalni su okvir za suzbijanje siromaštva i povećanje životnog standarda u zemljama u razvoju, što će na kraju pridonijeti i otvaranju izvoznih tržišta u budućnosti. Pružanjem perspektive za održivost i blagostanje u domaćem okruženju može se pridonijeti i smanjenju nezakonitih migracija prema Europi.

Slika 4.: Sve se više ljudi u svijetu svakodnevno izdiže iz siromaštva

⁴ OECD (2017), Key Issues Paper : Making Globalisation Work ; Better Lives For All, C(2017)32,

Napomena: Izraženo u međunarodnim dolarima, pročišćeno za razlike u cijenama među zemljama i promjenu cijena tijekom vremena (inflacija)

Izvor: Max Roser based on World Bank (2017) and Bourguignon and Morrisson (2002)

1.3. ... koji ne dolazi bez izazova

Istodobno globalizacija donosi i izazove. Njezine su koristi neravnomjerno raspoređene među ljudima i regijama, od kojih se neke teže prilagođuju promjenama i tržišnom natjecanju. Zadnjih se desetljeća mnoge zemlje – katkad s nižim primanjima, standardima zaštite okoliša ili porezima – u sve većoj mjeri natječu s Europom u segmentima niskokvalificiranih poslova ili niske dodane vrijednosti. Činjenica da se standardi u pogledu kvalitete života, socijalnih usluga, okoliša, poreza i drugih aspekata u tim zemljama razlikuju u odnosu na Europu znači da poduzeća mogu te razlike iskoristiti kao svoju konkurentsku prednost. To dovodi do zatvaranja tvornica, gubitka radnih mjesta te pritiska na radničke plaće i radne uvjete. Poduzeća koja se ne mogu natjecati s produktivnijim ili jeftinijim inozemnim pandanima gube, što dugotrajno utječe na otpuštene radnike, njihove obitelji i širu regiju.

Neka inozemna poduzeća i vlade uključeni su u nepoštene trgovinske prakse. Europska čelična i brodograditeljska industrija trpe, primjerice, zbog dampinškog uvoza povezanog sa subvencijama i prekomjernom proizvodnjom u određenim trećim zemljama. Druge zemlje uživaju koristi od međunarodne otvorenosti zahvaljujući povećanom izvozu, ali odnos nije uzajaman jer su domaće gospodarstvo zatvorile stranim ulagateljima.

Velike korporacije mogu osim toga iskoristiti praznine u međunarodnim propisima te prenositi svoju dobit u jurisdikcije s niskim poreznim stopama umjesto da porez plaćaju ondje gdje proizvode ili prodaju svoje proizvode. S pomoću takvih strategija države EU-a oštećuju se za porezne prihode, što je nepravedno i pridonosi dojmu da od globalnih integracija koristi imaju samo veća poduzeća i imućni pojedinci.

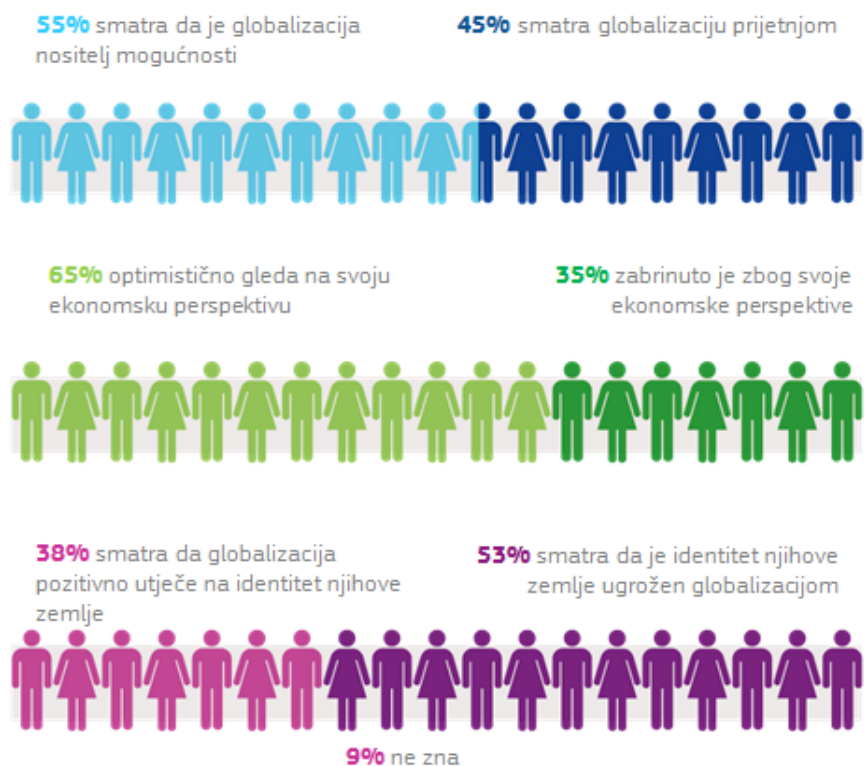
Kombinacija globalizacije i tehnoloških promjena pridonijela je povećanju potražnje za kvalificiranom radnom snagom, smanjivši istodobno broj poslova za niskokvalificirane radnike, osobito u proizvodnji. Radnici koji su tehnološki višak teško dolaze do novih poslova, osobito ako to uključuje stjecanje novih vještina.

Zakonita migracija načelno je pridonijela jačanju gospodarstva u zemljama domaćinima i donosi EU-u vještine potrebne za pokrivanje manjka na tržištu rada. Međutim u situacijama u kojima lokalna infrastruktura i integracijski naponi ne prate povećani priljev migranata to može dovesti do napetosti u lokalnim zajednicama. Konkretno, u zemljama i regijama s visokom stopom nezaposlenosti i isključenosti može doći do visokih ekonomskih i društvenih troškova, dok u nekim slučajevima marginalizacija može dovesti do radikalizacije.

Ako se ne nastave poduzimati aktivne mjere, postoji rizik da globalizacija kombiniranjem učinaka tehnološkog napretka i nedavne ekonomske krize pridonese daljnjem širenju nejednakosti i socijalne polarizacije. Tijekom zadnjeg desetljeća realni prihod kućanstava srednje klase u EU-u i drugim naprednim gospodarstvima uglavnom je stagnirao unatoč ukupnom rastu gospodarstva. Iako su nejednakosti u Europi u znatno manjoj mjeri izražene nego drugdje u svijetu, 1 % najbogatije populacije još uvijek posjeduje 27 % ukupnog bogatstva.⁵

⁵ Julius Bear, Wealth Report: Europe. September 2014

Slika 5.: Mišljenje Europljana o globalizaciji je podijeljeno

Izvor: Bertelsmann Stiftung i Europska komisija (2016.)

Mnogi građani drže da globalizacija izravno prijeti njihovu identitetu i tradiciji narušujući kulturnu raznolikost i njihov način života. Građani su zabrinuti zbog nedostatka kontrole nad vlastitom budućnošću i osjećaju da će mogućnosti njihove djece biti ograničenije nego što su bile njihove. Razlog za to je stajalište da su nacionalne vlade izgubile kontrolu, sposobnost ili volju za to da oblikuju globalizaciju i upravljaju njezinim učincima na korist svih. S tim se političkim izazovom sada trebamo suočiti.

2. POGLED U BUDUĆNOST

2.1. Globalizacija će znatno drukčije izgledati u 2025.

Još smo uvijek u ranoj fazi transformacije, u kojoj će digitalizacija, roboti, umjetna inteligencija, internet stvari i 3D ispis revolucionirati našu proizvodnju, rad, kretanje i potrošnju.

Slika 6.: Globalizacija nekad i sad

Izvor: Europska komisija, McKinsey Global Institute, OECD

Promjenu će doživjeti svi sektori, primjerice:

- **promet** zahvaljujući npr. automobilima bez vozača, umreženim automobilima, dronovima, zajedničkom korištenju automobilima
- **energetika** zahvaljujući npr. pametnim mrežama, obnovljivoj energiji i distribuiranoj proizvodnji
- **poljoprivreda i prehrana** zahvaljujući npr. klimatski održivom poljoprivrednom uzgoju i primjeni mjera za suzbijanje bacanja hrane,
- **telekomunikacije** zahvaljujući npr. jačim mrežama, virtualnoj stvarnosti, virtualnim uredima
- **distribucija** zahvaljujući npr. sve većoj važnosti e-trgovine
- **financijske usluge** zahvaljujući npr. virtualnim bankarskim i osiguravajućim kućama i masovnom financiranju,
- **tvornička proizvodnja** zahvaljujući automatizaciji, ili
- **zdravstvena skrb** zahvaljujući npr. mrežnoj dijagnostici i većoj prekograničnoj mobilnosti medicinskih radnika.

Zbog automatizacije troškovi rada sve su manje važan čimbenik u odlučivanju o odabiru mjesta proizvodnje. To pridonosi vraćanju dijela proizvodnje u Europu, kako primjećuje Centar za praćenje repatrijacije poslovnih aktivnosti (European Reshoring Monitor).⁶

Godine 2016. poznati njemački proizvođač sportske obuće u Njemačku je prebacio proizvodnju posebnog modela obuće u potpuno robotiziranu tvornicu. Poduzeće u budućnosti namjerava otvoriti više takvih „brzih proizvodnih pogona” u Europi ili SAD-u.

Međutim nestat će jednostavni i repetitivni poslovi koji se mogu automatizirati.⁷ Radna mjesta koja će se ponovno otvoriti u Europi razlikovat će se od onih koja su prije mnogo godina prebačena u druge dijelove svijeta. Izazov za Europu bit će inovirati strateške tehnologije i pomoći radnicima da steknu vještine potrebne za umanjeње jaza između ponude i potražnje na tržištu rada.

Zahvaljujući digitalnim tehnologijama i e-trgovini i dalje će se povećavati prekogranične mogućnosti, čak i za najmanja poduzeća. Mnoga poduzeća osnivaju se „globalno” i internetom se obraćaju kupcima širom svijeta. S druge strane, neke velike mrežne platforme postaju sve dominantnije na tržištu, djelomično i zbog svoje sposobnosti praćenja i pohrane osobnih podataka. Izazovi u održavanju privatnosti, zaštiti podataka i kibersigurnosti, kao i izbjegavanju zlouporabe tržišne snage bit će sve veći.

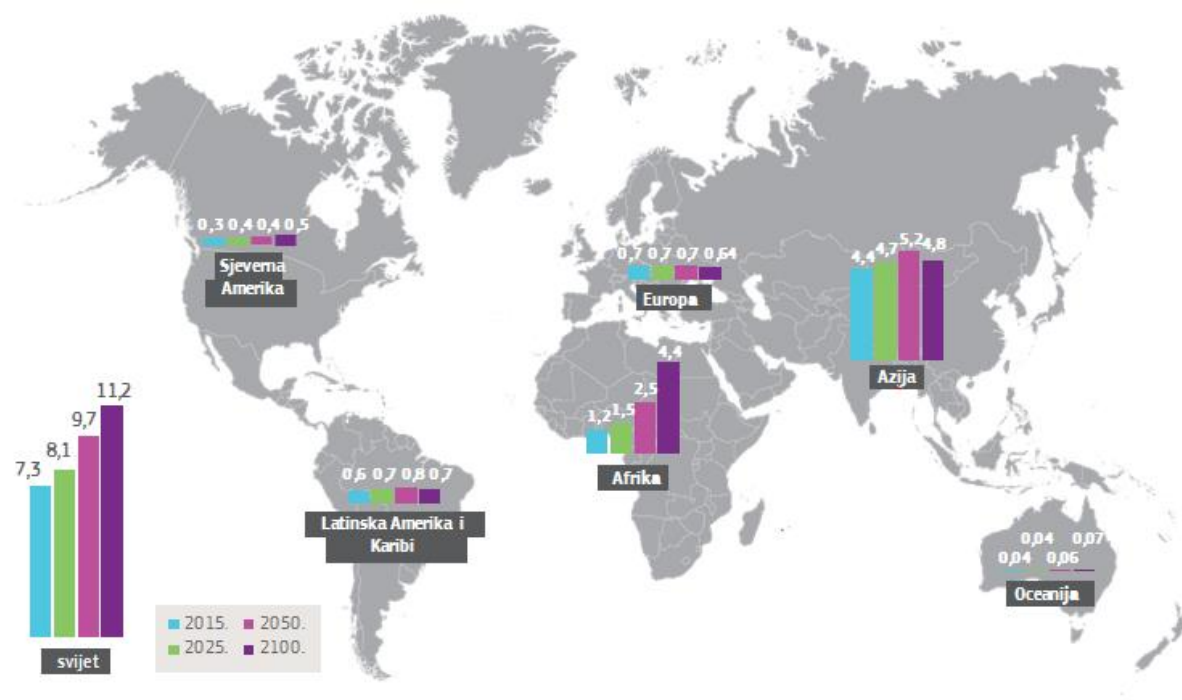
Razvijene zemlje imaju vodstvo u mnogima od tih novih tehnologija. Međutim u vrijednosnim lancima konkurencija iz gospodarstava u usponu bit će sve jača. Prijeti širenje jaza između tehnološki naprednijih regija i regija u zaostatku, osim ako nacionalne vlade ulože u obrazovanje, omoguće građanima stjecanje odgovarajućih vještina, potaknu inovacije, osiguraju pošteno tržišno natjecanje i razborito donose propise u područjima u kojima je to potrebno.

U 2025. svijet će imati 8 milijardi stanovnika, a 61 % živjet će u Aziji, uglavnom u Kini i Indiji. Udio Europe u svjetskom stanovništvu bit će manji, a EU27 imat će udio od 5,5 %. To može dovesti do multipolarnosti u svjetskom poretku, uz različite političke, tehnološke, gospodarske i vojne sile. Za europska poduzeća to znači i otvaranje velikih novih tržišta.

⁶ <https://reshoring.eurofound.europa.eu/>

⁷ Prema procjenama OECD-a za različite zemlje 9 % radnih mjesta ugroženo je zbog automatizacije, a daljnjih 25 % radne snage izloženo je znatnim promjenama u opisu radnog mjesta.

Slika 7.: Broj stanovnika najviše se povećava izvan Europe

Izvor: Ujedinjeni narodi (2015.)

Sigurno će se povećati i mobilnost. Manje od 4 % svjetskog stanovništva trenutačno živi izvan zemlje rođenja, a taj je udio još manji za Europljane.⁸ Do 2025. udio takvih osoba će se povećati. Udio mladog stanovništva u Africi se povećava, a nestabilnost u susjedstvu i drugim područjima te sve veći pritisci uzrokovani klimatskim promjenama bit će poticaj pojedincima i obiteljima za to da sigurnije i bolje životne uvjete potraže u inozemstvu, osim ako se ne uloži u promicanje mirne i prosperitetne budućnosti u zemljama podrijetla.

Tehnologije su pridonijele jačanju svijesti o mogućnostima diljem svijeta. Zahvaljujući njima olakšan je i rad na daljinu, u drugoj zemlji ili na drugom kontinentu. Sudjelovanje u globalnoj radnoj snazi u manjoj će mjeri ovisiti o tome gdje ljudi žive, a više o brzini i kvaliteti internetske veze.

Veća globalna povezanost donijet će nove mogućnosti, ali i povećati prijetnje. Kriminal i terorizam i dalje će pokušavati iskoristiti veću otvorenost i nove tehnologije kako bi nezakonito djelovali ili širili mržnju. S druge strane, sve više dionika – građana, skupina civilnog društva, poduzeća i jedinica lokalne samouprave – može kontaktirati sa svojim pandanima diljem svijeta i surađivati pri rješavanju zajedničkih problema.

Mreže gradova surađuju kako bi jedni od drugih naučili kako se suočiti s klimatskim promjenama ili u društvo integrirati pristigle izbjeglice; regije sklapaju partnerstva s privatnim poduzećima kako bi osmislili napredne razvojne planove; građani se mobiliziraju s pomoću elektroničkih medija kako bi demonstrirali solidarnost s globalnim pokretima, primjerice u **povorkama žena** organiziranim u gradovima diljem svijeta 21. siječnja 2017.

⁸ UNFPA

2.2. ... te će biti potrebno oduprijeti se izazovima izolacionizma i neaktivnosti

Promjene povezane s globalizacijom mogu potaknuti zemlje na izolaciju i ograđivanje od onoga što se događa oko njih. Taj je problem osobito zamjetan u slabije razvijenim regijama. Dok jedni žele postaviti prepreke i zatvoriti granice, drugi puštaju da globalizacija ide svojim tokom u uvjerenju da će se samoregulacijom tržišta postići najbolji ishod.

Kao posljedica gospodarske krize i antiglobalizacijskih tendencija već su zabilježeni slučajevi izolacionizma. U proteklom je desetljeću u velikoj mjeri došlo do zastoja multilateralnih pregovora za ukidanje prepreka trgovini te smo svjedoci povratka protekcionizma⁹. Čak i u zemljama koje su se tradicionalno zalagale za otvorenu globalnu ekonomiju sada se traže načini kako da se obuzda uvoz, ograniči imigraciju i potakne domaću proizvodnju. Sva su ta kretanja pridonijela zamjetnom usporavanju rasta globalne trgovine.

Međutim, većina europskih građana priznaje da¹⁰ protekcionizam ne pruža zaštitu. Iako kratkoročno može donijeti poboljšanje, povijest je pokazala da ne donosi trajan uspjeh, već naprotiv može imati katastrofalne posljedice¹¹. Upozoravajući je primjer velika ekonomska depresija iz 1930-ih koju je još više produbio osvetnički protekcionizam i koja je naposljetku pridonijela izbijanju rata.

Ako zatvorimo granice, i drugi će to učiniti, a na kraju ćemo svi biti na gubitku. To osobito vrijedi za Europu zbog visokog stupnja njezine integriranosti u globalne vrijednosne lance. Protekcionizam bi uzrokovao zastoj proizvodnje te doveo do povećanja troškova i cijena za potrošače. Europski izvozni proizvodi time bi postali manje konkurentni, što bi ugrozilo još više radnih mjesta¹². Procjenjuje se da povećanje trgovinskih ograničenja za 10 % dovodi do smanjenja nacionalnog dohotka za 4 %¹³. Posljedica bi bila gubitak pristupa novim proizvodima, uslugama, tehnologijama i idejama. S obzirom na to da bi povećanje cijena najviše pogodilo one najsiromašnije, protekcionizam bi imao učinak suprotan željenom¹⁴.

Da bi se izbjegao taj negativan trend, potrebne su multilateralne institucije i pravila koja će zemljama omogućiti da u globaliziranom svijetu promiču zajednička rješenja. Postojanje takvih institucija i pravila ključno je za uređivanje područja koja zahtijevaju zajedničko djelovanje, kao što su globalno gospodarstvo, klimatske promjene ili izbjegavanje plaćanja poreza. U protivnom bi moćnije i beskrupuloznije zemlje i poduzeća mogli nametnuti vlastita pravila i interese slabijima. To bi bilo u suprotnosti s temeljnim vrijednostima suradnje, vladavine prava, ravnopravnosti i solidarnosti na kojima počiva EU.

⁹ U izvješću WTO-a, OECD-a i UNCTAD-a navodi se da je od 2008. u gospodarstvima zemalja skupine G20 zabilježeno preko 1500 novih trgovinskih ograničenja. Do svibnja 2016. ukinuta ih je samo četvrtina.

¹⁰ Većina Europljana globalizaciju smatra prilikom za gospodarski rast, a još ih više ima povjerenje u svoje gospodarstvo. Izvor: Standardno istraživanje Eurobarometra br. 86., jesen 2016.

¹¹ Eksperimenti autarkičnog gospodarstva u Sovjetskom Savezu, Albaniji (do 1990-ih), Kini (do 1970-ih), Argentini (od 1970-ih do 2000-ih) i u novije vrijeme u Venezueli nisu donijeli prosperitet.

¹² Arto, Iñaki, José M. Rueda-Cantuche, Antonio F. Amores, Erik Dietzenbacher, Nuno Sousa, Letizia Montinari i Anil Markandya, *EU Exports to the World: Effects on employment and income*, European Commission, 2015

¹³ OECD (2003), *The Sources of Growth in OECD Countries*, Paris.

¹⁴ U nedavnom istraživanju, kojim je obuhvaćeno 27 europskih zemalja i 13 drugih velikih zemalja, utvrđeno je da bi zbog zatvaranja trgovine najsiromašnija kućanstva pretrpjela realni gubitak prihoda od 63 %, dok bi za ona najbogatija taj gubitak iznosio 28 %. Razlog tome je što u slučaju niskih prihoda znatno veći udio odlazi na osobnu potrošnju (izvor: "Measuring the unequal gains from trade", Pablo D. Fajgelbaum and Amit K. Khandelwal, *Quarterly Journal of Economics*, August 2016)

Za lakše svladavanje globalizacije potrebno je više globalnog upravljanja i globalnih pravila. To moramo poduprijeti domaćim politikama usmjerenima na povećanje konkurentnosti i otpornosti na domaćem tržištu. Europa mora odlučiti na koji će način to ostvariti.

3. EUROPSKI VANJSKI ODGOVOR: MEĐUNARODNA SURADNJA U OBLIKOVANJU GLOBALIZACIJE, GOSPODARSKA DIPLOMACIJA I INSTRUMENTI ZA OSIGURAVANJE RAVNOPRAVNIH UVJETA

3.1. EU već djeluje kao silnica pravednijeg svjetskog poretka...

Za izgradnju pravednog međunarodnog poretka utemeljenog na pravilima i visokim standardima potrebna je suradnja velikog broja zemalja različitih interesa, različitih kultura i različitog stupnja razvoja. Cilj je uskladiti *moгуćnosti* globalizacije (otvaranje tržišta i tehnološki napredak) s *ciljevima* globalizacije (zaštita prava i povećanje dobrobiti ljudi).

Nakon dva razorna svjetska rata stvoreni su Ujedinjeni narodi (UN), Međunarodni monetarni fond (MMF), Svjetska banka i Opći sporazum o carinama i trgovini (GATT), koji je kasnije postao Svjetska trgovinska organizacija (WTO). Te su organizacije mnogima donijele mir, stabilnost, povjerenje i blagostanje. Istodobno se povećala međusobna povezanost i naglo je porasla globalna trgovina.

Nakon financijske krize vlade zemalja skupine G20 dogovorile su koordinirani program za podupiranje globalnog gospodarstva i stroža globalna pravila za regulaciju financijskih tržišta i borbu protiv izbjegavanja plaćanja poreza. UN je donio program održivog razvoja do 2030. i ciljeve održivog razvoja koje su prihvatile sve članice UN-a 2015. U Parizu je sklopljen obvezujući međunarodni sporazum za suzbijanje klimatskih promjena, čime je pokrenut proces koji će dovesti do poboljšanja ekoloških standarda u cijelom svijetu. Osim toga, na UN-ovu sastanku na vrhu 2016. čelnici su se obvezali donijeti globalnu politiku za upravljanje velikim priljevima migranata i izbjeglica. Ranije ove godine na snagu je stupio novi Sporazum WTO-a o olakšavanju trgovine.

Svi navedeni primjeri dokaz su novih globalnih napora u uspostavi suradnje u svladavanju globalizacije. Europa i njezine države članice imale su ključnu ulogu u tim postignućima. EU je i sam model uspješne regulirane integracije koji omogućuje poticanje multilateralizma i poretka utemeljenog na pravilima.

3.2. ... ali u budućnosti treba činiti više...

Međutim, **globalna pravila nisu još ni izbliza cjelovita**. Neka područja, primjerice digitalno gospodarstvo, gotovo uopće nisu regulirana. U drugim područjima pravila ne osiguravaju ravnopravne uvjete ili u nedovoljnoj mjeri ograničavaju štetne i nepravedne prakse, kao što su utaja poreza, korupcija, zlouporaba resursa, nezakoniti financijski tokovi, štetne državne subvencije ili socijalni damping.

U situaciji kada se suočavamo s nezapamćenim izazovima nije dovoljno samo održati postojeći poredak utemeljen na pravilima, već taj poredak treba dalje razvijati. Izazovi koji su pred nama, osobito u polariziranom svijetu, zahtijevat će od nas da nastavimo i jačamo koordinaciju ekonomskih politika kako bismo osigurali snažan, održiv, uravnotežen i uključiv rast. Pritom prednost i dalje dajemo multilateralnoj suradnji s našim globalnim partnerima. U tom bismo cilju trebali pridonijeti jačanju i reformiranju multilateralnih institucija kako bismo ih učinili pravednijima i djelotvornijima i kako bi one i dalje mogle sudjelovati u rješavanju problema. Međutim, u sve osporavanijem globalnom poretku, moramo biti spremni na suradnju u obliku manjih koalicija ostavljajući mogućnost priključenja i drugima kada za to budu spremni. Osim toga, potrebno je na odgovarajući način uključiti nedržavne dionike, kao što su međunarodne organizacije ili nevladine organizacije.

EU i dalje može imati predvodničku ulogu, prenositi svoje vrijednosti i interese te promicati „utrku do vrha”. **Program održivog razvoja do 2030.** služi kao zajednička referentna točka

za utvrđivanje budućih prioritetnih mjera koje će stimulirati dobrobit i od kojih će koristiti imati i svijet i ljudi u njemu, osobito u zemljama u razvoju.

U lipnju 2017. EU će donijeti novi europski **konsenzus o razvoju** kojim će svoju razvojnu politiku uskladiti s Programom održivog razvoja do 2030. Kako bi se učinkovito suočio s izazovima globaliziranog svijeta, EU svoje razvojne mjere ne smije ograničiti samo na pomoć, već u njima mora objediniti ulaganja i trgovinu, doprinose privatnog sektora, mobilizaciju domaćih resursa, promicanje dobrog upravljanja, vladavinu prava i ljudskih prava, posvećujući pritom posebnu pozornost mladima, ravnopravnosti spolova i osnaživanju žena. Predloženim **planom za vanjska ulaganja** trebali bi se stvoriti uvjeti od obostrane koristi tako što će se poticati održivi rast i otvaranje radnih mjesta u zemljama u razvoju. To će pridonijeti ublažavanju migracijskih pritisaka i europskim poduzećima otvariti mogućnosti za ulaganja.

Potrebna je i integriranija i proaktivnija **europska gospodarska diplomacija**, koja će uroditi boljim rezultatima za građane EU-a. EU i države članice trebaju poboljšati dosljednost vanjskih politika i instrumenata za poticanje rasta i otvaranja radnih mjesta u Europi i postati učinkovitiji u ostvarivanju ekonomskih interesa u inozemstvu. Ovisno o kojoj je zemlji riječ, interes EU-a može biti osiguravanje makroekonomske stabilnosti, podupiranje ključnih gospodarskih i socijalnih reformi ili uklanjanje prepreka za pristup tržištu.

Gospodarska diplomacija zahtijeva bolju koordinaciju između EU-a, država članica i financijskih institucija kao što je Europska investicijska banka. Uspjehu europskih poduzeća na globalnim tržištima, osobito malih i srednjih poduzeća, može pridonijeti i široka mreža delegacija EU-a u svijetu. To se može postići potporom u boljem iskorištavanju mogućnosti trgovinskih sporazuma i sporazuma o ulaganju, u svladavanju prepreka za pristup tržištu ili u promicanju strateških paneuropskih poslovnih projekata. Jedan od načina da se to postigne je i zalaganje za donošenje međunarodnih standarda za nove tehnologije ili jačanje europskih poslovnih organizacija u inozemstvu.

EU treba nastaviti razvijati **uravnoteženu, progresivnu i na pravilima utemeljenu trgovinsku i investicijsku strategiju**¹⁵, kojom će se ne samo recipročno otvarati tržišta nego i poboljšati globalno upravljanje u područjima kao što su ljudska prava, uvjeti rada, sigurnost hrane, javno zdravlje, zaštita okoliša i dobrobit životinja. Takvi sporazumi EU-u i državama članicama moraju zajamčiti ostvarenje legitimnih ciljeva javne politike i održavanje postojećih visokih standarda EU-a u navedenim područjima¹⁶ radi zaštite građana i industrije EU-a od nepoštenog tržišnog natjecanja. Moraju pridonijeti i postizanju ciljeva održivog razvoja.

Međunarodna gospodarska i financijska pravila i dalje moraju biti u središtu interesa. Osobito je važno poduprijeti djelotvornije mehanizme na globalnoj razini za praćenje i prilagodbu makroekonomskih politika, pojačati borbu protiv izbjegavanja plaćanja poreza, osigurati stabilnost financijskog sektora, ukloniti prekomjerne kapacitete i s njima povezane državne subvencije, omogućiti e-trgovinu uz istodobnu zaštitu privatnosti te poticati ujednačavanje tehničkih standarda kako oni više ne bi bili bespotrebna prepreka.

¹⁵ Komunikacija COM(2015)497 od 14. listopada 2015. „Trgovina za sve: prema odgovornijoj trgovinskoj i ulagačkoj politici”

¹⁶ Vidi Zajednički instrument za tumačenje Sveobuhvatnoga gospodarskog i trgovinskog sporazuma između Kanade i Europske unije i njezinih država članica <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13541-2016-INIT/hr/pdf>

Nadalje, trebamo poduzeti mjere za poboljšanje socijalnih i **radnih standarda** i praksi u bliskoj suradnji s Međunarodnom organizacijom rada, ali i s civilnim društvom, socijalnim partnerima i privatnim sektorom. U tom kontekstu treba na globalnoj razini promicati sustave kolektivnog pregovaranja.

Globalizacija mora postati učinkovita. Trgovina državama pomaže da s pomoću specijalizacije postanu produktivnije, međutim prava učinkovitost podrazumijeva i smanjivanje eksternalija te razdvajanje ekonomskog rasta od iskorištavanja resursa. Primjeri za to su zagađenje kao posljedica prijevoza i pakiranja, prometno zagušenje i iscrpljivanje vrijednih prirodnih resursa.

Pariški **sporazum o klimatskim promjenama** služi borbi protiv klimatskih promjena, stimulira prijelaz na čistu energiju i pruža nove poslovne mogućnosti europskim poduzećima, osobito onima koja djeluju u području tehnologija za čistu energiju. Njime se daje konkurentna prednost industrijama koje su već smanjile svoj ugljični otisak. Sada je prioritet dovršiti pravila za njegovu provedbu kako bi se osiguralo da sve zemlje doprinesu smanjenju emisija ugljičnog dioksida.

Kulturna diplomacija sastavni je dio naše zajedničke vanjske i gospodarske politike. Europska **kultura važan je izvor radnih mjesta i rasta**, a kulturna razmjena i međuljudski kontakti mogu pomoći u oblikovanju globalizacije i promicanju europskih vrijednosti i identiteta.

Kao najveće jedinstveno tržište na svijetu, najveći trgovinski partner i ulagač i najveći pružatelj razvojne pomoći, Europa može oblikovati globalna pravila. Međutim, kako bismo zadržali taj utjecaj u kontekstu demografskih, gospodarskih i političkih promjena, morat ćemo se u većoj mjeri **ujediniti i nastupati jedinstveno**. Do 2050. nijedna europska država neće biti među 8 najvećih gospodarstava¹⁷.

Za učinkovito međunarodno djelovanje potrebni su pravodobni, transparentni i uključivi postupci odlučivanja. EU mora ne samo pregovarati o sporazumima kojima se uređuje čitav niz globalnih pitanja već mora biti u stanju osigurati da se ti sporazumi mogu ratificirati i provoditi. Postavlja se pitanje je li institucionalni ustroj EU-a u potpunosti prilagođen tom izazovu. Tim će se problemom trebati pozabaviti nakon što Sud Europske unije donese svoje mišljenje o nadležnosti u trgovinskim sporazumima¹⁸.

3.3. ... i EU treba djelovati kako bi osigurao jednake uvjete za sve

Kao organizacija koja počiva na načelu otvorenosti i suradnje, EU ne može zauzeti naivan pristup globalizaciji. Postoje situacije u kojima postoje pravila, ali se ta pravila ne poštuju. Popunjavanje praznina u globalnim pravilima i podizanje standarda može biti dugotrajan proces. U međuvremenu EU na raspolaganju mora imati instrumente koji će mu omogućiti da osigura jednake uvjete te poduzme odlučne mjere protiv država i poduzeća koja provode nepoštene prakse.

To započinje **boljom provedbom postojećih sporazuma i pravila** u područjima kao što su trgovina, standardi rada, klima i zaštita okoliša. Svjetska trgovinska organizacija ima obvezujući sustav rješavanja sporova koji bi EU trebao nastaviti primjenjivati kada je to potrebno. Uz to, moramo osigurati da naši partneri u bilateralnim trgovinskim i investicijskim sporazumima poštuju preuzete obveze. Moramo **strogo provoditi i vlastita pravila EU-a** kako bismo osigurali učinkovito sankcioniranje svih poduzeća u EU-u koja krše pravila.

¹⁷ The world in 2050, PWC, February 2017

¹⁸ Sud Europske unije, Postupak za donošenje mišljenja 2/15

Pritom je potrebna suradnja s tijelima država članica. Daljnja ulaganja mogla bi se ostvariti u **upravljanju rizicima u carinskim pitanjima** kako bi se zakonita trgovina EU-a olakšala i ubrzala, a građanima donijele sigurnost i zaštita zaustavljanjem uvoza krivotvorenih i opasnih proizvoda na područje EU-a.

EU će nastaviti i napore na uspostavi pravednih pravila za zaštitu međunarodnih ulaganja, istodobno omogućujući vladama da provode legitimne ciljeve svojih politika. Sporove više ne bi trebali rješavati arbitri u okviru takozvanog sustava rješavanja sporova između ulagača i država. Komisija zato predlaže uspostavu **multilateralnog suda za ulaganja**¹⁹ koji bi stvorio pravedan i transparentan mehanizam, o čemu već razgovaramo s našim partnerima.

Potrebni su nam i učinkoviti **instrumenti zaštite trgovine**: postojeće instrumente treba reformirati kako bismo ih učinili bržima, otpornijima i djelotvornijima u rješavanju problema dampinga i nepoštenog subvencioniranja²⁰. EU je ujedno i najotvorenije tržište na svijetu kad je riječ o pristupu **javnoj nabavi**, međutim naša poduzeća nemaju uvijek recipročan pristup tržištima drugih zemalja. Taj bi se problem mogao ukloniti instrumentom za međunarodnu nabavu²¹. U navedenim je područjima potrebno odmah početi djelovati.

Otvorenost **stranim ulaganjima** i dalje je temeljno načelo i glavni izvor rasta u EU-u. Međutim, u zadnje se vrijeme javlja zabrinutost zbog stranih ulagača, osobito poduzetnika u državnom vlasništvu, koji preuzimaju europska poduzeća s ključnim tehnologijama zbog strateških razloga. Ulagači iz EU-a često ne uživaju ista prava ulaganja u zemlji iz koje potječe ulaganje. Potrebno je pomno razmotriti taj problem i poduzeti odgovarajuće mjere.

Europska poduzeća ključni su partneri u oblikovanju globalizacije i postizanju povoljnih rezultata za sve. Mnogo pozitivnih primjera potvrđuje koristi koje od održivog rasta imaju dionici, zaposlenici i zajednice u kojima ta poduzeća posluju. Međutim, ako poduzeća svoju odgovornost prema društvu ili okolišu ne shvate ozbiljno, za to trebaju odgovarati.

EU mora nastaviti poduzimati mjere za osiguranje globalne **porezne pravednosti i transparentnosti**. Do kraja 2017. EU će imati zajednički popis nekooperativnih jurisdikcija, koji će poslužiti kao snažniji instrument za borbu protiv vanjskog izbjegavanja plaćanja poreza i poduzimanje mjera protiv zemalja koje ne igraju u skladu s pravilima. Osim toga, Komisija će nastaviti pregovarati o međunarodnim pravilima kojima će se spriječiti da poduzeća s poslovnim nastanom u trećim zemljama izbjegavaju posredne i neposredne porezne obveze, čime će se zaštititi porezni prihodi država članica.

¹⁹ Vidi javno savjetovanje Europske komisije o multilateralnoj reformi za rješavanje ulagačkih sporova koje je pokrenuto u prosincu 2016.

²⁰ Vidi Komunikaciju Komisije „Prema snažnoj trgovinskoj politici EU-a u interesu otvaranja novih radnih mjesta i rasta”, listopad 2016., i prijedloge Komisije COM(2013)191 i COM(2016)721 za uredbe o izmjeni Uredbe (EU) 2016/1036 o zaštiti od dampinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske unije i Uredbe (EU) 2016/1037 o zaštiti od subvencioniranog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske unije

²¹ Vidi prijedlog Komisije COM(2016)34 od 29. siječnja 2016.

4. EUROPSKI UNUTARNJI ODGOVOR: JAČANJE OTPORNOSTI ZAHVALJUJUĆI BOLJOJ RASPODJELI KORISTI I PROMICANJU DUGOROČNE KONKURENTNOSTI

4.1. Stabilne socijalne i obrazovne politike ključne su za osiguranje otpornosti i pravedniju raspodjelu bogatstva...

Građani moraju imati povjerenja u to da će ih njihove vlade štititi i osnaživati svojim odlučnim pristupom u okviru socijalnih politika, koje su ključan dio našeg odgovora na globalizaciju. Komisija je 27. travnja objavila dokument za razmatranje o socijalnoj dimenziji Europe.²² Iako su društva u Europi najpravno-pravna i najuključivija na svijetu, moramo trajno jačati i prilagođavati svoje politike za budućnost, a nejednakosti rješavati pravednim i modernim poreznim politikama. Bolja raspodjela koristi od globalizacije u kombinaciji s učinkovitom socijalnom zaštitom pomoći će ljudima u pronalaženju pristojnih radnih mjesta i prilagodbi promjenama. U širem smislu, pravedna i pravična preraspodjela bogatstva, kao i ulaganja usmjerena na socijalno uključivanje osjetljivih skupina, među kojima su i migranti, pomoći će u jačanju socijalne kohezije. Upravo su to pitanja koja čije je rješavanje Komisija predložila uvođenjem europskog stupa socijalnih prava.²³ Predlaže ga kao kompas za poboljšanje politika zapošljavanja i socijalnih politika u EU-u i njegovim državama članicama kako bi ih se prilagodilo digitalizaciji i globalizaciji.

Cjeloživotno učenje ključ je osnaživanja. Jednake mogućnosti pristupa visokokvalitetnom obrazovanju i usavršavanju učinkovit su način preraspodjele bogatstva u društvu. Za početak, svim bi dobnim skupinama trebalo osigurati visoki standard osnovnog obrazovanja te pristup usavršavanju i razvoju vještina. Potrebni su nam i novi načini učenja za društvo koje se sve više oslanja na mobilne i digitalne tehnologije te odgovarajuća mješavina „mekih” vještina, osobito poduzetništva, i jakih digitalnih vještina. Već sad 90 % svih poslova zahtijeva određenu razinu digitalnih vještina.²⁴ Europa poboljšava svoje digitalne vještine, ali potreban je veći napredak.²⁵ U kombinaciji s podrškom tražiteljima posla te će mjere pomoći građanima da se prilagode neprestanim promjenama na radnom mjestu i fleksibilnijem razvoju karijere.

Suvremena i učinkovita tržišta rada trebala bi olakšati pristup radu za sve građane. Politikama bi se trebali osigurati primjerena sigurnost zaposlenja, zamjenski prihod i odgovarajući zaštitni mehanizmi za osobe koje prolaze kroz teško prijelazno razdoblje. Pristupom kvalitetnim uslugama trebalo bi osigurati jednake mogućnosti i socijalnu uključivost. Mogućnosti su različite, od zdravstvene skrbi do skrbi o djeci, povećanja sudjelovanja žena na tržištu rada, rada na daljinu, promicanja ravnoteže između posla i privatnog života pa do poboljšanja mogućnosti za zapošljavanje osoba sa smanjenom pokretljivošću.

Države članice rješavaju te socijalne probleme na vrlo različite načine. Pristupi koji se primjenjuju u jednoj zemlji, regiji ili u gradu ne moraju nužno funkcionirati drugdje. EU i njegove države članice trebali bi zasad nastaviti blisko koordinirati svoje socijalne politike, a EU bi mogao podržati i napore koji se ulažu u području obrazovanja na nacionalnoj i lokalnoj razini. Dobre prakse se šire, u čemu važnu ulogu imaju socijalni partneri.

²² Dokument za razmatranje o socijalnoj dimenziji Europe, Europska komisija, COM(2017) 206, 26. travnja 2017.

²³ Komunikacija Komisije o uspostavi europskog stupa socijalnih prava, COM(2017)250, 26. travnja 2017.

Preporuka Komisije o europskom stupu socijalnih prava, C(2017)2600, 26. travnja 2017.

²⁴ Izvješće o europskom digitalnom napretku 2017., SWD (2017) 160.

²⁵ U Finskoj, Luksemburgu i Ujedinjenoj Kraljevini najmanje 70 % stanovništva raspolaže osnovnim ili naprednim digitalnim vještinama, u odnosu na manje od 40 % u Italiji, Cipru, Grčkoj, Bugarskoj i Rumunjskoj (Izvješće o europskom digitalnom napretku 2017.).

Sustavom dvojnog strukovnog osposobljavanja u Njemačkoj osigurava se da učenici uče vještine koje su uistinu potrebne poduzećima te se promiče suradnja među školama, poduzećima i učenicima.

Skandinavski model socijalne države na načelu „fleksigurnosti” uspostavlja ravnotežu između fleksibilnog tržišta rada i sigurnih prelazaka na nova radna mjesta kako bi se otvorio veći broj boljih radnih mjesta.

Sustav e-školovanja u Estoniji²⁶ priprema buduću generaciju koja će biti sposobnija i tehnološki obrazovanija nego ikada. Zahvaljujući primjeni digitalne tehnologije Estonija se našla na vrhu ljestvice zemalja članica EU-a u okviru OECD-ova Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA).

Na razini EU-a ugrađivanje stupa u postupak europskog semestra dovest će do boljeg distribucijskog učinka strukturnih politika kako bi se rast učinio uključivijim. Ključna je i uloga odgovarajućih fiskalnih i strukturnih politika država članica. Strukturni i investicijski fondovi EU-a također mogu pridonijeti promicanju nužnih ulaganja za poboljšanje infrastrukture i inovativnosti odnosno podržavaju razvoj ljudskoga kapitala i zapošljavanja. Ključno je da Europska unija ostane zajednica modernih i aktivnih socijalnih država. Solidarnost je ne samo temeljna vrijednost EU-a već je ključna i za socijalnu koheziju u okviru otvorenoga gospodarstva.

Iz **europskih strukturnih i investicijskih fondova** (ESF, ERDF i EAFRD) uloženo je u obrazovanje i usavršavanje 34,5 milijarde EUR (49,2 milijarde EUR računajući nacionalne doprinose). **Fond za prilagodbu globalizaciji** pomaže radnicima koji su tehnološki višak da pronađu novo radno mjesto ili osnuju vlastito poduzeće sufinanciranjem mjera kao što su pomoć u potrazi za poslovima, savjetovanje o karijeri, prekvalifikacija, mentorstvo i savjetovanje, poduzetništvo te potpora dohotku. Od osnivanja EGF-a 2007. pružena je pomoć za 140 000 otpuštenih radnika. To je opipljiv primjer solidarnosti EU-a u rješavanju nezaposlenosti i socijalnih posljedica globalizacije. Razmotriti treba kako instrument učiniti operativnijim u svrhu njegove brze primjene u slučaju zatvaranja tvornica i fleksibilnijim u svrhu potpore širokom nizu mjera za gospodarski razvoj, umjesto trenutačne usredotočenosti na pogođeno radništvo. Pritom će biti važno premostiti jaz između kratkoročnih mjera i dugoročnih strategija restrukturiranja koje se podupiru u okviru kohezijske politike.

4.2. ... dok su veliki naponi potrebni da se Europa učini konkurentnijim i inovativnijim gospodarstvom...

Redistributivne politike kojima se osiguravaju koristi za sve zahtijevaju znatna ulaganja vlada, što mogu financirati samo napredna i konkurentna gospodarstva. Politike moraju pomoći poduzećima da budu kontinuirano inovativna. Ona mogu uspješno poslovati na

²⁶ Prema Programu za međunarodnu procjenu učenika (PISA), najvažnijem svjetskome mjernom standardu u području obrazovanja, koji sastavlja OECD, 15-godišnjaci iz Estonije postižu najbolje rezultate u Europi te se ubrajaju među najbolje u svijetu (izvor: PISA 2015.).

svjetskim tržištima i stvarati blagostanje i donositi radna mjesta samo ako kreiraju proizvode i usluge koji zadovoljavaju vrlo promjenjive zahtjeve potrošača.

Potrebna je vizija budućnosti da bi se naše gospodarstvo moderniziralo prihvaćanjem digitalizacije, tehnoloških i socijalnih inovacija, smanjenja emisija ugljika i kružnoga gospodarstva. Iako u našem gospodarstvu sve više prevladavaju uslužne djelatnosti, industrija ostaje važan stup europskoga gospodarstva. Ona je i važan izvor radnih mjesta jer popunjava poslove u srednjem segmentu tržišta rada i pomaže u sprečavanju socijalne polarizacije. Zato moramo modernizirati gospodarstvo poduzimanjem konkretnih mjera na razini EU-a, država članica, regija i lokalne samouprave (vidi sliku 8.). Pritom nije riječ o tome da se industrije na zalasku umjetno održavaju na životu; umjesto toga trebali bismo više ulagati u industrije i radnike budućnosti i svoju pozornost usmjeravati na nove proizvodne tehnologije i povezane industrijske (podatkovne) usluge. Europska strategije za jedinstveno digitalno tržište²⁷ i inovativnost trebale bi pomoći europskim poduzećima da postanu globalni akteri i brzo prihvate nove tehnološke trendove.

Ključni su elementi sljedeći:

- **Inovacije:** Države članice EU-a i njihove regije moraju poboljšati svoj položaj u vrijednosnom lancu i iskoristiti svoje komparativne prednosti. Trebalo bi uspostaviti suradnju između novoosnovanih poduzeća i inovatora u regijama EU-a i vodećih aktera u cilju njihova zajedničkog ulaska u globalne vrijednosne lance. Povećanu produktivnost koju možemo zahvaliti inovativnim tehnologijama trebalo bi proširiti na druge dijelove gospodarstva. Tehnološki lideri pet su puta produktivniji od ostalih poduzeća, dok se manje od 20 % proizvodnih MSP-ova koristi naprednim tehnologijama, zbog čega je potrebno učiniti više na ubrzanju njihova širenja.

AREUS je projekt koji sufinancira EU (u okviru programa Obzor 2020.), a usmjeren je na smanjenje gubitka energije i optimizirano iskorištavanje resursa u robotiziranoj proizvodnji. Glavni je rezultat tog projekta pametna mreža kojom se ostvaruje ušteda energije i materijala. Ukupna ušteda u potrošnji energije u tvornicama može iznositi 5–9 %, a potencijalno i do 20 %. U tom programu sudjeluju Italija, Latvija, Švedska, Danska, Njemačka i Finska.

U okviru **inicijative Vanguard** 30 europskih regija surađuje u inovativnim ulaganjima, primjerice u razvoju projekata u suradnji s industrijom u kojima se tehnologija 3D ispisa primjenjuje za izradu lakših i fleksibilnijih metalnih umetaka.

U **Belgiji** su dostupne porezne olakšice za visokokvalificirano osoblje u sektoru istraživanja i razvoja, što efektivno smanjuje troškove zapošljavanja istraživača.

Portugalski mali/srednji poduzetnik razvio je aplikaciju koja kupcima omogućuje da skeniranjem proizvoda izbjegnu čekanje u redovima te popis za kupnju prilagođava tlocrtu prodavaonice. Zahvaljujući financiranju u iznosu od 1,2 milijuna EUR u okviru Obzora 2020. poduzeće se proširilo na međunarodno tržište s uredima u Portu, Berlinu i San Franciscu.

Barcelona, Amsterdam, Kopenhagen, Pariz, Berlin, Lisabon i nekoliko drugih europskih gradova razvili su **politike urbanih inovacija** u okviru kojih su osigurani jeftiniji uredski prostor, podrška inkubatorima, besplatno savjetovanje za poduzetnike ili programi podrške zajednicama poduzetnika.

- **Ulaganja:** Osiguranje pristupa financiranju za inovativna poduzeća, osiguranje regulatornog okruženja povoljnog za ulaganja te razvoj ključne infrastrukture, uključujući

²⁷ Vidi Strategiju jedinstvenog digitalnog tržišta za Europu, COM(2015)192.

digitalni, energetska i prometni sektor. Institucije privatnog sektora mogu surađivati s Europskim fondom za strateška ulaganja, a unija tržišta kapitala može doprinijeti povećanju izvora financiranja za inovativne poduzetnike i poduzeća.

Plan ulaganja za Europu ostvaruje konkretne rezultate. Prema podacima s početka travnja 2017., Planom je podržano ukupno ulaganje u iznosu od 183,5 milijardi EUR. Transakcijama je obuhvaćeno svih 28 država članica, a očekuje se da će koristi ostvariti više od 388 000 MSP-ova i malih poduzeća srednje tržišne kapitalizacije.

Francuska Javna investicijska banka (**Banque Publique d'Investissement – BPI**) proračunom od 42 milijarde EUR podupire novoosnovana inovacijska poduzeća osiguravajući početni kapital za poduzetnike te je pridonijela uspjehu mnogih digitalnih poduzeća.

- **Sektorske politike²⁸:** Ključan je prioritet daljnje jačanje europskog prijelaza na digitalno, niskouglijčno i kružno gospodarstvo, cjelovita integracija ciljeva održivog razvoja u europske politike i snažan razvoj jedinstvenog digitalnog tržišta u svrhu utvrđivanja zajedničkih pravila i standarda EU-a te poticanja ulaganja u tehnologije budućnosti.

U okviru **komunikacije o Europskom programu za ekonomiju suradnje²⁹** pružaju se jasna pravila i preporuke o politikama EU-a kako bi se građanima, poduzećima i zemljama EU-a pomoglo da u potpunosti iskoriste nove poslovne modele te da promiču uravnoteženi razvoj, primjerice masovnim financiranjem prometnih platformi ili platformi za najam stanova.

Ljubljana je 2016. proglašena Europskom zelenom prijestolnicom zahvaljujući svojoj politici ograničenja prometa motornim vozilima i davanja prednosti pješacima, biciklistima i javnom prijevozu. Gospodarski rast grada od 8 % u 2016. oborio je sve rekorde iz prethodnih godina, čemu su pridonijele povećane mogućnosti ulaganja i uvjeti produktivnosti proizašli iz razvoja održive infrastrukture, što je privuklo turistički sektor i pogodovalo njegovu razvoju.

- **Zakonsko reguliranje i oporezivanje:** Novi poslovni modeli trebali bi podržati poduzetništvo uz istovremeno osiguranje ravnopravnih uvjeta. Na svim razinama oblikovanja politika nužno je osigurati jednostavnost regulatornog okruženja kojim će se podržati poduzetnici, posebno MSP-ovi. To ne znači deregulaciju i „utrku prema dnu”, već pametnu regulaciju. Paralelno s time, vlade moraju osigurati da porezna politika ostane relevantna u kontekstu digitalizacije i novih poslovnih modela te da poduzeća pošteno plaćaju poreze na mjestu gdje doista ostvaruju dobit.

U okviru svojega plana za bolju regulativu Komisija pojednostavnjenjem propisa na razini EU-a olakšava poslovne transakcije i čini ih jeftinijima. Jedinstveni europski propis u području zaštite podataka donesen u travnju 2016. zamijenit će 28 nacionalnih propisa i prema procjenama ostvariti uštedu u iznosu do 2,3 milijarde EUR godišnje. Taj novi propis donijet će izravne koristi građanima (u smislu bolje zaštite podataka) i poduzećima (smanjenje administrativnog opterećenja), a primjenjivat će se kao jedinstveni zakonodavni okvir u cijeloj Uniji.

Zahvaljujući svojem jednostavnom i pametnom regulatornom okruženju **Danska** se u području jednostavnosti poslovanja kontinuirano ubraja među prve tri³⁰ zemlje svijeta. Mogućnost elektroničke provedbe gotovo svih postupaka čini tu zemlju jednom od predvodnica u području učinkovitog poslovnog upravljanja.

²⁸ Npr. u području energetska intenzivnih industrija, lanca opskrbe hranom, svemirske ili automobilske industrije.

²⁹ COM(2016) 356.

³⁰ World Bank, Doing business 2017

Pametno uređenje svih tih politika na **unutarnjem tržištu** EU-a, koje je najveće na svijetu, bit će odskočna daska europskim poduzećima koja žele proširiti svoje poslovanje u svijetu. Jačanje jedinstvenog tržišta uključuje poduzimanje političkih i provedbenih mjera na razini EU-a i država članica te suzdržavanje od postavljanja novih prepreka, primjerice u maloprodajnom sektoru. Kako bi se osiguralo povoljno poslovno okruženje i ojačala gospodarstva država članica, europski semestar trebao bi nastaviti funkcionirati kao mehanizam usklađivanja politika u EU-u. Države članice trebale bi razviti politike kojima se jača produktivnost i promiče uključivost te usmjeriti više svojih resursa na ulaganja u inovacije, obrazovanje i dugoročne pokretače konkurentnosti.

4.3. ... u bliskom partnerstvu s osnaženijim regijama

Dok su koristi globalizacije raširene, njezini su troškovi često ograničeni na lokalni kontekst. Temeljna gospodarska transformacija događa se na lokalnoj razini, tj. ondje gdje se odvija interakcija između industrije i građana. Stoga se u području ulaganja moramo usmjeriti na lokalne i regionalne potrebe, na jazu u vještinama i regulatorne prepreke kako bismo osigurali da sve regije ostvare koristi od unutarnjeg tržišta i da se bolje pripreme za izazove globalizacije. Iz europskih strukturnih i investicijskih fondova, u kombinaciji s nacionalnim doprinosima, na raspolaganju je 67,6 milijardi EUR za potporu regijama koje imaju strategije za pametnu specijalizaciju koje im pomažu da iskoriste svoje prednosti i omoguće uspon u vrijednosnom lancu, stimuliraju privatni sektor i usmjeravaju ulaganja na ključne prioritete i izazove, sprečavajući istovremeno odljev mozgova i trend napuštanja ruralnih područja. U mnogim slučajevima taj prijelaz ne mora značiti da je riječ o disruptivnoj i visokotehnološkoj transformaciji, već postupnoj inovaciji koja osigurava budućnost i tradicionalnijim industrijama.

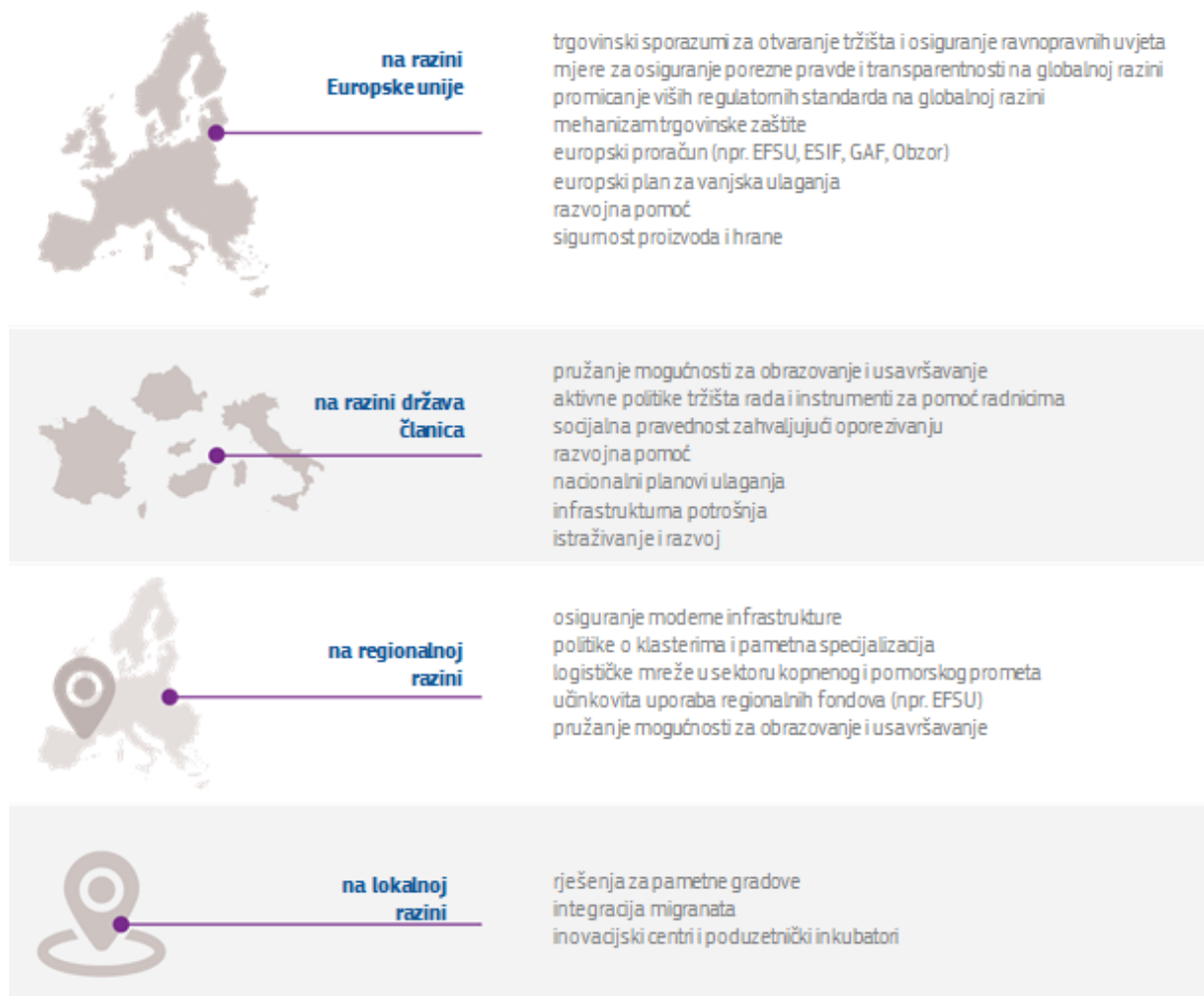
Diljem Europe potrebno je dodatno razvijati i međusobno povezivati inovacijske klastere koji povezuju poduzeća, sveučilišta, novoosnovana poduzeća, ulagače i lokalnu samoupravu. Mnoge europske regije u dobroj su poziciji da iskoriste prilike koje im pruža globalizacija. Druge su, međutim, zbog međunarodne konkurencije i tehnoloških promjena suočene s većom opasnošću od gubitka velikog broja radnih mjesta. Ugroženih regija ima diljem Europe, no najviše ih se može pronaći u južnoj te srednjoj i istočnoj Europi. One su u fokusu europskih politika kojima se želi potaknuti njihova konkurentnost i ojačati otpornost.

Nakon što je u prosincu 2011. bankrotirao veliki švedski proizvođač automobila, više od 3000 ljudi u Trollhättanu na jugu Švedske ostalo je bez posla. Iz Europskog fonda za prilagodbu globalizaciji na raspolaganje je stavljeno 5,4 milijuna EUR kako bi se pružila pomoć za 1350 otpuštenih radnika i 16 dobavljača. Grad je otad poduzeo mjere kojima je, unatoč tom otpuštanju, smanjio nezaposlenost za četvrtinu. Nezaposlenost je danas niža (12 %) nego što je bila ranije (16 %). Za uspjeh je zaslužan snažan poduzetnički duh u sektorima poput građevinarstva, prometa i aeronautike. Osnovana su mnoga poduzeća koja zapošljavaju oko 1000 ljudi. Radnicima koji su otpušteni iz Saaba ponuđena je mogućnost prekvalifikacije bez gubitka naknade za nezaposlenost, što su mnogi iskoristili kako bi započeli novu karijeru.

Posebnu pozornost potrebno je usmjeriti i na jačanje otpornosti ruralnih zajednica kojima prijeti opasnost zaostajanja u uvjetima globalizacije ili demografskih promjena. Suvremena zajednička poljoprivredna politika svojim promicanjem visokih standarda ima ključnu ulogu u poticanju konkurentnosti u poljoprivredno-prehrambenom sektoru i uspješnoj integraciji na međunarodna tržišta.

Zajednička je odgovornost svih razina vlasti učiniti europsko gospodarstvo konkurentnijim, održivijim i otpornijim na izazove globalizacije te osigurati da ono generira potrebne resurse kako bi se zajamčila pravednija raspodjela koristi koje iz nje proizlaze.

Slika 8.: Svladavanje globalizacije – zajednička zadaća

Izvor: Europska komisija

5. ZAKLJUČAK

Pojačana globalna gospodarska suradnja i tehnološki napredak stvaraju prilike, ali isto tako i izazove, nade i bojazni. Iako činjenice dokazuju da europsko gospodarstvo, poduzeća i građani i dalje imaju ogromne koristi od globalizacije, te koristi nisu automatske niti su ravnomjerno raspoređene među europskim regijama i našim građanima.

S druge strane, bojazni su stvarne i u nekim slučajevima utemeljene. Globalizacija i povezane tehnološke promjene preobrazit će naše živote dosad neviđenom brzinom. Taj proces neće biti lagan, no nitko ga ne može zaustaviti niti preokrenuti. Sada se postavlja pitanje može li Europa pronaći zajedničko stajalište u pogledu daljnjih koraka za učinkovito upravljanje tom transformacijom.

Neki žele zatvoriti čak i nacionalne granice. Dovode u pitanje i to dopušta li jedinstveno tržište EU-a previše slobode u smislu kretanja robe, usluga, kapitala i radne snage. U svakom slučaju, pokušaji vraćanja europske integracije na početak vode u slijepu ulicu.

EU27 i dalje je vodeća svjetska sila u području trgovine, ulaganja i pružanja razvojne pomoći. Duboko smo integrirani u globalne vrijednosne lance i zadržat ćemo tu važnu ulogu, čak i ako se pojave nove gospodarske sile. Umjesto da se opustimo i prepustimo globalizaciji da oblikuje naše sudbine, u prilici smo oblikovati njezine tokove u skladu s vlastitim vrijednostima i interesima.

Dokazi izneseni u ovom dokumentu jasno pokazuju da globalizacija može biti korisna kada se kontrolira na odgovarajući način. Učinkovita europska gospodarska diplomacija izvan EU-a pridonijet će postavljanju pravila igre u globalnim okvirima te osigurati da europska poduzeća uspješno posluju u uvjetima brzorastućih međunarodnih tržišta. Njihov će kontinuirani uspjeh donijeti veći broj boljih radnih mjesta za naše građane. No, ne trebamo se ustručavati ni poduzeti mjere za ponovnu uspostavu ravnopravnih uvjeta ondje gdje oni budu ugroženi.

Zajedničkim pravilima unutar EU-a regulirana su najveća jedinstvena tržišta i osigurani visoki standardi. Poduzeća koja posluju u inovativnom i prilagodljivom domaćem okruženju, kao što je njemački *Mittelstand* (mala i srednja poduzeća u Njemačkoj), uspješno mogu poslovati i na globalnim tržištima. Visokokvalitetno obrazovanje i usavršavanje kakvo npr. postoji u Finskoj i Estoniji pruža građanima vještine i otpornost koji su im potrebni za učinkovitu prilagodbu. Aktivne politike tržišta rada i politike učinkovite preraspodjele osiguravaju socijalnu koheziju i pomažu u borbi protiv socijalne isključenosti, kao što se to čini u Danskoj, Švedskoj i drugdje.

Globalizacija se, dakle, počinje svladavati kod kuće. Europa mora djelovati u cilju pravednije raspodjele koristi od globalizacije, u skladu s našim načelima solidarnosti i održivosti. Europska unija trebala bi isto tako biti inovativno i konkurentno gospodarstvo s vodećim svjetskim poduzećima i građanima prilagodljivima na promjene, s potencijalom za stvaranje bogatstva potrebnog za održanje našeg socijalnog modela.

Europske institucije to ne mogu učiniti same; to mora biti zajednički pothvat EU-a i njegovih država članica. Nacionalne vlade najvećim su dijelom nadležne za ključna politička sredstva. Regije, gradovi i ruralna područja morat će se prilagoditi. Europska unija može i želi pružiti podršku vlastitim instrumentima.

Naši građani očekuju jasne odgovore na pitanja o načinima naše suradnje. Zbog toga je toliko važna rasprava o budućnosti Europe, započeta Bijelom knjigom. Konačno, Europa koja zna u kojem smjeru želi ići može pomoći stvoriti bolje mjesto za život na dobrobit svih građana svijeta.